

УДК 311.1

Т.М. БЕРІДЗЕ, канд. техн. наук, доц., ДВНЗ «Запорізький національний університет»

ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ І ФУНКЦІЙ СТРАТЕГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В статті наведені основні засади формування принципів і функцій стратегічного моніторингу в системі стратегічного управління підприємством. Зазначені функції та принципи, яким повинен відповідати стратегічний моніторинг, дозволяють окреслити основні завдання щодо формування стратегічного моніторингу в системі стратегічного управління підприємством.

Ключові слова: стратегічний моніторинг, управління, принципи, функції, стратегія

Проблема та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Перехід українських гірничорудних підприємств до стратегічних інструментів планування і контролю передбачає удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управлінського процесу. Управління як домінуюча стратегія розвитку українського промислового бізнесу на теперішній час поступово відходить на другий план, і все більше підприємств розглядає стійкий розвиток в якості стратегічної мети конкурентної поведінки.

Існуючі методи фінансового, управлінського та техніко-економічного аналізу і контролю не завжди адекватно вбудовані в механізм стратегічного управління, а саме планування та контролю, що істотно звужує сферу їх застосування, а також не дає можливості максимально оперативного реагування на зміни факторів внутрішнього та зовнішнього середовища бізнесу. Занадто велика кількість спостережень обернеться для підприємства необґрунтованими витратами, оскільки дані для ухвалення управлінського рішення за результатами моніторингу будуть надлишковими. Недостатня область спостережень призведе до інформаційного дефіциту і неповного обліку всіх чинників в ході генерації управлінських рішень. Отже, для проведення ефективного моніторингу необхідно оптимізувати поле спостереження. Використання інтегрованих показників дозволить визначити економічний стан підприємства, його конкурентний статус, що забезпечить використання дієвих управлінських рішень.

Аналіз досліджень і публікацій. Стратегічний аналіз та статистичний моніторинг дають спільні цільові установки, але не вирішують ряд питань, що не дозволяє використовувати їх в рості ефективного механізму проведення стратегічних досліджень. Спроби поєднання стратегічного аналізу з динамікою процесу спостережень, що забезпечується моніторингом, можна зустріти у роботах зарубіжних та вітчизняних теоретиків управління І. Ансоффа, Е.І. Велеско, В.А. Вінокурова, Дж. Гелбрейта, П. Друкера, К. Ендрюса, В. С. Єфремова, Б. Карлофа, Е. Мюррея, А. Томпсона, Д. Натансона, Дж. Сейнера, Ч. Хоффера, В. Д. Маркової, К. І. Редченко та інших [1-7].

Дослідники, які займаються проблемами економічних вимірювань називають велике число найрізноманітніших вимог: загальних і конкретних, формальних і змістовних, до моделі побудови статистичних показників в цілому і до її окремих параметрів. Відсутність єдиного підходу до конструювання показників призводить до того, що кожен дослідник формує свій набір вимог.

Питання побудови організаційно-економічних та організаційно-управлінських механізмів формування та реалізації стратегії залишаються малодослідженими. У структурі таких механізмів формування та реалізації стратегії розвитку підприємства чільне місце належить концепції стратегічного моніторингу (СМ). Тобто поєднання складових статистичного моніторингу, управлінських механізмів, методів, моделей засобів прийняття ефективних управлінських рішень дають підґрунтя для формування нового напрямку - системи стратегічного моніторингу в системі стратегічного управління підприємством.

Постановка завдання. Складність внутрішньої організації, а також управління економічною системою підприємства обумовлюють додаткові вимоги до моніторингу, а саме: достовірність моніторингу - використання інформаційних даних і системи моніторингових показників (індикаторів), що характеризують досліджуване явище, найбільш повно і достовірно; оперативність - орієнтація на скорочення збору і обробки інформації з метою прийняття екстрених управлінських рішень, якщо того вимагає складна економічна ситуація на підприємстві; систематичність - здійснення моніторингу протягом більш або менш тривалого терміну з певними інтервалами збору інформації. Перелічені вимоги зумовлюють необхідність визначення основ-

них принципів і функцій стратегічного моніторингу в системі стратегічного управління підприємством.

Викладення матеріалу та результати. Як свідчить практика, широке використання системи моніторингу на багатьох підприємствах різних галузей в значній мірі стримується відсутністю точного переліку послідовних дій з боку керівництва по його реалізації, тобто відсутністю алгоритму проведення економічного моніторингу [8, с. 111]. Тому, при формуванні системи показників стратегічного моніторингу необхідно засновуватись на знаннях критичних факторів успіху головних задач на кожному етапі управління. Ця система припускає виділення деяких ключових економічних показників.

Для всеохоплюючій дії негативних факторів, необхідно розглядати підприємство з точки зору широкого спектру показників, які характеризують різні сторони діяльності підприємства. Завдяки правильному використанню системи показників стратегічного моніторингу на підприємствах гірничорудного комплексу (ГРК), керівництво підприємства може не тільки відслідковувати найважливіші тенденції розвитку економічних процесів, а й оперативно відслідковувати вплив основних факторів, що визначають можливі зміни цих процесів. Таким чином, система моніторингу підприємства формує необхідну основу для вчасного реагування керівництвом на виникаючі в діяльності підприємства диспропорції, що дозволяє підвищити ефективність стратегій, які реалізуються.

Об'єктами спостереження моніторингу виступають економічні відносини на підприємстві, їх взаємозв'язок і взаємодія із зовнішнім середовищем. Суб'єктами можуть виступати фахівці і керівники, здатні судити про внутрішні механізми виробництва, пріоритети розвитку, про стан об'єкта дослідження.

Як будь-яка система, моніторинг має свої функції. В основі побудови моніторингу знаходиться певний набір принципів, які допомагають досягати необхідних цілей.

Вважається доцільним виділити наступні функції комплексного моніторингу підприємства: оціночна (аналізуюча) полягає в оцінці та аналізі рівня сталого розвитку промислового підприємства, визначення класу стійкості. Ця функція відповідає за визначення конкретного набору показників сталого розвитку - системи показників (проводиться їх нормування, визначається узагальнений показник стійкого розвитку) [9]. Для підприємств гірничорудного комплексу, доцільно врахувати показники фінансового та виробничого станів; цільова. Формування основ управління стійким розвитком підприємства (стратегії сталого розвитку) має цільовий характер, тобто передбачає постановку і досягнення певних цілей. Тому, на першому етапі проведення моніторингу підприємства необхідно сформулювати стратегію, цілі, функції, принципи та методи управління підприємством, а також конкретизувати суб'єкт й об'єкт управління у рамках концепції сталого розвитку підприємства, що забезпечить економічний розвиток [9]; інформаційна функція полягає у забезпеченні керівництва підприємства повною, оперативною і достовірною інформацією про процеси розвитку, що протікають на певному промисловому підприємстві; контролююча функція полягає у вивченні економічної інформації суб'єкта на всіх стадіях розширеного виробництва з метою контролю за реалізацією стратегії, яку приймають за допомогою попередньої функції; управлінська функція стратегічного моніторингу полягає у сприянні прийняттю ефективних управлінських рішень.

Для найбільш повного відображення суті економічних процесів необхідно об'єднати як кількісні, так і якісні їх характеристики. С цією метою, виходячи з особливостей об'єкту спостереження, в основу організації моніторингу доцільно закласти ряд основних принципів: цілеспрямованість. Моніторинг - це цілеспрямований процес оптимального вибору методів безперервного контролю, які дозволяють промислового підприємству ефективно функціонувати і стало розвиватися протягом тривалого періоду часу. Комплексність оцінки - одночасне відстеження динаміки показників, що характеризують різні сторони розвитку (при цьому можливий як моніторинг кожного окремо взятого показника, так і зведення їх у інтегральний показник, що дозволяє судити про процеси реалізації стратегії в цілому), незалежність і об'єктивність. Система моніторингу не повинна залежати від суб'єктивних факторів. Принцип системності. Системність оцінки передбачає облік взаємозв'язків базових показників і використання впорядкованої структури приватних та інтегральних характеристик розвитку підприємства. Принцип репрезентативності. При проведенні моніторингу виникає необхідність отримання інформації, репрезентативною щодо різних об'єктів. Принцип економічності полягає у тому, що методика оцінки

розвитку промислового підприємства [10] дає можливість використовувати як кількісні, так і якісні показники, Принцип максимальної інформативності результатів. Неповнота інформації ускладнює оцінку показників економічного стану промислового підприємства [11]. Згідно з перерахованими причинами, основним критерієм моніторингу є повнота інформації, що дозволяє судити про збалансованість і пропорційності розвитку підприємства. Серед інших принципів моніторингу необхідно зазначити: принцип тотожності; безперервність спостереження за об'єктами; періодичність зняття інформації про зміни, що відбуваються; порівнянність застосовуваних показників моніторингу в часі. За рівнем дослідження виділяють наступну класифікацію принципів моніторингу (табл 1).

Таблиця 1

Класифікація принципів системи моніторингу

методологічний	Рівень дослідження	
	методичний	практичний
зв'язок між елементами системи	мінімально допустима точність	зв'язок з діючою системою обліку
інтеграція показників, процедур, рішень	єдність принципів конструювання	наочність (простота)
формування ідеальної нормативної моделі	поліпшення інформативності	універсальність

Висновки та напрямок подальших досліджень Зазначені функції та принципи, яким повинен відповідати стратегічний моніторинг, дозволяють окреслити основні завдання щодо формування стратегічного моніторингу в системі стратегічного управління підприємством. організація спостереження: отримання достовірної інформації щодо стану та змін економічних процесів; оцінка і системний аналіз отриманої інформації; виявлення причин, що викликають той або інший характер економічних процесів; виявлення факторів, що викликають економічні загрози на підприємстві в поточний період і в перспективі; забезпечення управлінського персоналу підприємств інформацією, отриманою при здійсненні економічного моніторингу; розробка прогнозів розвитку економічної ситуації на підприємствах; підготовка рекомендацій, спрямованих на подолання негативних факторів і забезпечення ефективного стратегічного управління.

Таким чином, стратегічний моніторинг економічного стану підприємства націлений на широкий клас прийняття рішень управлінського характеру.

Список літератури

1. Акофф, Р. О целеустремленных системах / Р. Акофф, Ф. Эмери. – М. : Советское радио, 1974. – 272 с.
2. Редченко К. І. Стратегічний аналіз: навч. посіб. / К. І Редченко – Львів: Вид-во ЛКА, 2002. – 196 с.
3. Calbrath J. R., Robert K. K. Strategy implementation. – Los Angeles: West Publishing Company, 1986. – 325 p.
4. Томпсон А. А., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации: учеб. для вузов [пер. с 9-го англ.] изд. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 412 с.
5. Bourgeois L. Strategy and Environment: A Conceptual Integration // Academy of Management. Revolution. – New York, 1980. – Vol. 5. – N 1. – P. 34–43.
6. Виссема Х. Стратегический менеджмент и предпринимательство: возможности для будущего процветания: [пер. с англ.] – М. : Изд-во «Фин-пресс», 2000. – 272 с.
7. Хэй Д., Моррис Д. Теория организации промышленности: в 2-х т.: пер. с англ. под ред. А. Г. Слуцкого. - СПб: Экономическая школа, 1999. - Т. 1. – 384 с.
8. Масалитина Е.С. Экономический мониторинг в стратегическом управлении промышленным предприятием: дис.канд.эконом.наук - Москва: РГБ, 2007.- 186с
9. Волкова, В.Н. Системный анализ и его применение в АСУ / В.Н. Волкова, А.А. Денисов. - Л. : ЛПИ, 1983. - 83с.
10. Кондратьева Е.В. Комплексная оценка экономической устойчивости промышленного предприятия [Текст]/ Кондратьева Е.В.// Автореф. канд. эконом.наук. - Челябинск, 2004. - 28с.
11. Баранівська Х.З. Функціональний підхід до управління економічною стійкістю підприємства / Х.З. Баранівська, С.С. Барвінські, Р.В. Фещур // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. пр. - 2009. - Вип. 19.7. – С. 140-150.
12. Ареф'єва О.В. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи її забезпечення / О.В. Ареф'єва, Д.М. Городицька // Актуальні проблеми економіки. - 2008. - № 8 (86). – С. 83-91.
Рукопис подано до редакції 17.03.16